

РОЗРОБЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

DEVELOPMENT OF ACCOUNTING POLICY OF SMALL ENTERPRISE AND ITS IMPACT ON FINANCIAL RESULTS

Чернелевський Л.М.
кандидат економічних наук,
професор кафедри обліку і аудиту,
Національний університет харчових технологій

Чава К.Р.
магістрант,
Національний університет харчових технологій

У статті розглянуто економічну сутність поняття «облікова політика», визначено її елементи; досліджено сучасний стан та проблеми формування облікової політики підприємства та її особливості на малому підприємстві; визначено методи впливу облікової політики на фінансові результати підприємства. Проаналізовано питання з удосконалення облікової політики підприємства з орієнтацією на цілі забезпечення економічної безпеки. Розглянуто етапи формування облікової політики, а також окреслено складники її методичного та організаційного аспектів.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, мале підприємство, фінансові результати.

В статье рассмотрена экономическая сущность понятия «учетная политика», определены ее элементы; исследовано современное состояние и проблемы формирования учетной политики предприятия и ее особенности на малом предприятии; определены методы влияния учетной политики на финансовые результаты предприятия с ориентацией на цели обеспечения экономической безопасности. Рассмотрены этапы формирования учетной политики, а также обозначены составляющие ее методического и организационного аспектов.

Ключевые слова: учетная политика, бухгалтерский учет, малое предприятие, финансовые результаты.

The article discusses the economic essence of the concept of "accounting policy", defines its elements; investigated the current state and problems of formation of the accounting policy of the enterprise and its features in a small enterprise; The methods of influence of the accounting policy on the financial results of the company are determined. Analyzed issues to improve the accounting policies of the company with a focus on the goals of economic security. The stages of formation of accounting policies are considered, as well as the components of its methodological and organizational aspects are indicated.

Key words: accounting policy, accounting, small business, financial results.

Постановка проблеми. Успішне функціонування будь-якого підприємства, в тому числі і малого, потребує організації чіткої системи бухгалтерського обліку, контролю і звітності. З моменту проведення реформи національної облікової системи в нашій державі набула актуальності тема облікової політики. Проте й досі залишаються не вирішеними питання змісту, структури, порядку внесення і відображення змін до облікової політики та облікових оцінок. Нинішній стан обліку свідчить про необхідність всебічного вивчення і вирішення його проблем в умовах перебудови діяльності підприємств малого бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато відомих вітчизняних та зарубіжних учених, такі як С.Ф. Голов, В.В. Ковальов, М.С. Пушкар, Я.В. Соколов, В.В. Сопко, А.Д. Шеремет, М.Т. Щирба та ін., досліджували проблеми впливу облікової політики підприємства на формування його фінансових результатів. М.С. Пушкар та М.Т. Щирба зазначають: від прийнятої облікової політики залежить не тільки фінансовий результат, а й фінансовий стан підприємства.

Під час дослідження були використані такі методи: логічного узагальнення – у визначенні сутності поняття «облікова політика», системний підхід та системно-структурний аналіз

впливу облікової політики на фінансові результати діяльності підприємства.

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій із формування облікової політики на основі визначення механізму її дії, визначення впливу облікової політики на фінансові результати малого підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливістю організації облікової політики на малих підприємствах є те, що управлінські та контрольні функції виконують не окремі служби та фахівці, а обмежена кількість працівників, що здійснюють ведення бухгалтерського, фінансового та управлінського обліку. Як правило, на малих підприємствах ці функції виконує безпосередньо керівник [6, с. 8].

Облікова політика є вагомим елементом організації підприємства, адже вона формує процес бухгалтерського обліку на підприємстві, відповідно, без нього не може здійснювати свою діяльність. Кожне підприємство має право самостійно обирати облікову політику, враховуючи особливості своєї діяльності. Прийнята підприємством облікова політика оформляється відповідним організаційно-розпорядчим документом – наказом або розпорядженням. Облікова політика формується підприємством на календарний рік і не може бути змінена упродовж нього, крім випадків, передбачених законодавством [4].

Перелік елементів облікової політики на малих підприємствах:

- варіанти обліку витрат (з використанням рахунків класів 0–9; з використанням усіх рахунків, крім класу 8 «Витрати за елементами»; з використанням усіх рахунків, крім класу 9 «Витрати діяльності»);
- системи обліку витрат (за повними та неповними витратами);
- методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції (позамовний, попередільний, нормативний);
- перелік центрів витрат та сфер відповідальності;
- перелік об'єктів (носіїв) витрат;
- перелік і склад статей калькуляції;
- перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат;
- бази розподілу загальновиробничих витрат (обсяг діяльності, заробітна плата, години роботи, прямі витрати тощо);
- оцінка залишків незавершеного виробництва (за плановою (нормативною) виробничою собівартістю, за плановими прямими витратами, за собівартістю сировини);
- вид зведеного обліку витрат виробництва;
- методи оцінки готової продукції (за плановою (нормативною) виробничою собівартістю або за фактичною виробничою собівартістю);
- методи обліку доходів;
- робочий план рахунків щодо доходів, витрат та фінансових результатів;

- перелік реєстрів управлінського обліку;
- перелік бюджетів доходів і витрат;
- форми управлінської звітності, строки та порядок її подання [7].

У наказі про облікову політику щодо результатів діяльності підприємства повинні міститися такі елементи, як: робочий план рахунків бухгалтерського обліку, який містить синтетичні й аналітичні рахунки; перелік форм первинних документів, необхідних для оформлення господарських операцій; перелік форм внутрішньої звітності; порядок документообігу і технологія оброблення облікової інформації; порядок коригування фінансової звітності, яка оприлюднюється, на вплив інфляції; визнання доходів і витрат, фінансових результатів і порядок розподілу прибутку; формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати [3].

Суб'єкти малого підприємництва під час формування облікової політики повинні враховувати такі фактори, як:

- а) розмір підприємства та кількість працюючих для доведення необхідності створення бухгалтерської служби на підприємстві;
- б) вид діяльності;
- в) вибір плану рахунків (загальний або спрощений);
- г) вибір системи оподаткування (загальна або спрощена);
- д) обрані форми первинних документів та документообіг;
- е) вибір форми бухгалтерського обліку (журнально-ордерна, спрощена, автоматизована та ін.) [5, с. 260].

Оскільки облік відіграє вагомий роль у прийнятті управлінських рішень, необхідно враховувати вимоги, які ставлять перед ним різні користувачі облікової інформації малих підприємств. Варто зазначити, що організацію документообігу на підприємстві потрібно розглядати як одну з основних складових частин облікової політики. Тому документообіг має бути оперативним, цілеспрямованим і не передбачати зворотних операцій, що заважають правильному напрямку руху документів. Має діяти принцип одноразового перебування документа в одному структурному підрозділі або в одного виконавця [8, с. 14].

Складаючи графік документообігу, слід керуватися пунктами 5 та 6 «Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку», затвердженого наказом Міністерства України від 24.05.95 р. N 88. У них наголошується, що для «упорядкованості руху та своєчасного одержання для записів у бухгалтерському обліку первинних документів наказом керівника підприємства, установи встановлюється графік документообігу, в якому вказуються дата створення або одержання від інших підприємств та установ документів, прийняття їх до обліку, передача в оброблення та до архіву» [2].

Графік документообігу має забезпечити оптимальну кількість підрозділів і виконавців

та може оформлюватися у вигляді схеми або переліку робіт зі створення, перевірки та оброблення документів, закріплених за кожним окремим підрозділом підприємства із зазначенням їх взаємозв'язку і термінів виконання робіт. Первинні документи та облікові реєстри, що пройшли обробку, бухгалтерські звіти і баланси обов'язково мають бути передані до архіву. Рекомендується зберігати в сейфах або металевих шафах бланки суворої звітності, щоб забезпечити їх належне зберігання.

Рекомендована така система операцій з документами (рис. 1):

Необхідністю визначення потоків документообігу, які найбільше впливають на здійснення основних функцій підприємства, є раціональна організація діловодства на підприємствах. Завантаженість структурних підрозділів прийняттям, передачею та опрацюванням первинної документальної інформації дає можливість вивчати інформаційні потоки.

На цьому етапі організації бухгалтерського обліку необхідно визначитися щодо способу оброблення облікових даних. Варіант без використання інформаційних технологій для сучасної компанії, особливо якщо вона ще має намір складати міжнародну фінансову звітність, розглядати недоцільно.

Під час формування розпорядження про облікову політику керуються основними нормативними документами, зокрема, це Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Саме стандартами передбачено порядок оцінки окремих об'єктів та альтернативних методів обліку. Під час складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства керуються Методичними рекомендаціями щодо складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства, затверджених наказом Мінагрополітики України від 17 грудня 2007 р. № 921.

Відповідно до вказаних методичних рекомендацій обов'язковими елементами облікової політики є: поріг суттєвості, облік необоротних активів, облік запасів, облік витрат, план рахун-

ків, графік документообороту, інвентаризація, організація аналітичного обліку надходження та використання коштів цільового фінансування, метод обчислення резерву сумнівних боргів, використання прибутку, порядок оцінювання ступеня завершеності операцій з надання послуг, облік відокремлених підрозділів.

Кожен з вказаних елементів встановлюється і визначається підприємством відповідно до П(С)БО під час оформлення облікової політики підприємства. Кожен елемент облікової політики має альтернативні методи обліку. Це дає змогу формувати розпорядження про облікову політику підприємства відповідно до специфіки діяльності.

Фінансові витрати підприємства відповідно до П(С)БО 31 «Фінансові витрати» можуть визнаватися двома методами: віднесенням до витрат звітного періоду або підприємство може проводити капіталізацію фінансових витрат, пов'язаних із створенням кваліфікаційного активу.

Наведений перелік деяких способів впливу облікової політики підприємства на величину його прибутку, який не є вичерпним, підтверджує висновок про те, що важливе значення у діяльності керівництва має формування такої облікової політики, яка дасть змогу отримувати за допомогою бухгалтерського обліку повну та об'єктивну інформацію щодо фінансових результатів. Проте важливо обирати оптимальну схему оподаткування прибутку підприємства та запобігти необґрунтованому завищенню або заниженню показників прибутку. Це пов'язано з перспективами використання прибутку, який визначено за правилами бухгалтерського обліку як бази розрахунку податку на прибуток.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку, підприємство має висвітлювати обрану облікову політику шляхом принципів оцінки статей звітності, методів обліку щодо окремих статей звітності. Отже, визначені самостійно підприємством та закріплені у розпорядчому документі про облікову політику принципи оцінки статей звітності,

Рис. 1. Схема документообігу

методи обліку щодо окремих статей звітності можуть впливати на величину його фінансового результату [3].

Одним з елементів облікової політики, який впливає на фінансові результати, є вибір порогу суттєвості. Суттєвою є інформація, відсутність якої може вагомо вплинути на прийняття рішень сторонніми користувачами звітності. Від того, яке значення цього порогу буде обрано, залежить фінансовий результат, оскільки придбані активи, які не перевищують суттєве значення, відразу будуть списані на витрати підприємства, і, як результат, зменшується прибутковість підприємства.

Рівень фінансових результатів можна змінити через методи оцінки, відповідно він зумовлений вибором конкретних методів щодо елементів облікової політики. У результаті це спонукає до зміни розміру прибутку і позначається на суб'єктивному характері, адже він залежить від вибору процедур і методів обліку.

Визначена вартісна межа щодо об'єктів, які відносять до основних засобів, метод нарахування амортизації малоцінних необоротних матеріальних активів впливає на фінансові результати. Отже, якщо на підприємстві обраний метод 100 % списання МНМА, то це свідчить про те, що у період введення їх в експлуатацію може бути збільшена собівартість, тоді як у наступних періодах вони жодної участі у формуванні витрат підприємства брати не будуть, проте фізично будуть використовуватися.

Суттєво впливає на точність вирахування собівартості та рентабельності окремих видів продукції спосіб розподілу непрямих витрат. Окрім зазначених методів, на фінансові результати впливають обрані підприємствами методи оцінки нематеріальних активів та способів нарахування за ними амортизації, розміри резервів майбутніх витрат, методи визначення величини резерву сумнівних боргів тощо [11, с. 234].

Для того щоб забезпечити об'єктивність процесу формування фінансових результатів, використовуючи при цьому методи облікової політики, необхідне забезпечення тісного взаємозв'язку між керівником підприємства, який несе відповідальність за організацію бухгалтерського обліку і за формування облікової політики, і головним бухгалтером. За його допомогою, а також фінансового директора (якщо

такий передбачений) обґрунтовується повний зміст облікової політики. Незважаючи на самостійність формування облікової політики підприємства, необхідно обов'язково дотримуватись принципів обліку, визначених ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», які опосередковано визначають об'єкти обліку та елементи облікової політики.

Висновки з проведеного дослідження. Формування облікової політики на малих підприємствах складається не тільки із сукупності способів і методів ведення бухгалтерського обліку, а й із досягнення ефективності управління обліковими процесами та прийняття управлінських рішень. З огляду на чисельність працюючих, обсяги реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), систему оподаткування та інші чинники, які впливають на вибір методів ведення і організації обліку, власники та обліковий персонал малих підприємств повинні виходити з принципу раціональності під час формування облікової політики.

Сучасні умови ведення обліку на малих підприємствах потребують удосконалення нормативно-правової бази, тому доцільно провести аналіз і групування малих підприємств за окремими ознаками для вдосконалення організації облікового процесу.

Отже, під час формування облікової політики підприємства відповідальні особи повинні враховувати наслідки обрання того чи іншого елемента методу облікової політики для фінансових результатів підприємства. Тому що окремі з них дають можливість маніпулювати розміром прибутку, а це приведе до недостовірності інформації. Таким чином, облікова політика є важливою сполучною ланкою між системою менеджменту і процесом бухгалтерського обліку на підприємстві.

Завдяки обліковій політиці роль бухгалтера-аналітика в управлінні сучасним підприємством зростає. Це пов'язано з тим, що він може брати участь в управлінні показниками бухгалтерського балансу і звітності, показниками податкових декларацій, в інформаційному забезпеченні управлінських рішень. Виходячи із суттєвого впливу облікової політики на фінансову звітність підприємства, в основу вибору її елементів має бути покладена обрана підприємством стратегія розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI. URL <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 31.03.99 р. № 87. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0391-99>
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» від 01.01.2012 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_020
5. Пушкар М.С. Теорія і практика формування облікової політики: [монографія] / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба. Тернопіль: Карт-бланш, 2010 –260 с.

6. Сук Л. Елементи методу бухгалтерського обліку в малому бізнесі / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерський облік і аудит. 2012. № 1. С. 3–9.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» від 25.02.2000 р. № 39. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>
8. Голов С. Бухгалтерський облік та фінансова звітність малих і середніх підприємств / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. 2010. № 10. С. 3–15.
9. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, затв. наказом Міністерства фінансів України від 19.04.2001 р. № 186.
10. Бudyкo O. Облікова політика як інструмент впливу на фінансові результати діяльності підприємства / O. Бudyкo // Економічний аналіз. 2010 № 5. С. 232–235.